

תשא - "לוחות ושברי לוחות מונחין בארון"

השיחה: לקוטי שיחות חלק כ"ו, שיחה ג' לפרשת תשא • siha.beiyoun@loubavitch.fr

הקדמה:

(כבוד) התורה, ולא רוצים שתינתן ביד "מומרים" - יש לעשות זאת על-ידי גניזת הלוחות בשלימותם, ולא ע"י שביירתם!⁸

מקור 2:

והנה, במדרש מובא טעם נוסף לשבירת הלוחות ע"י משה: "למה הדבר דומה? לשר ששלח לקדש אשה עם הסרסור (שליח) .. וקלקלה עם אָהָר .. מה עשה (השליח)? נטל את כתובתה וקרעה! אמר: מוטב שְׁתָּדוֹן כפנויה ולא כאשת איש". היינו שמשה שבר את הלוחות כדי לקהל בעונשן של ישראל?⁹ ועפ"ז היה ניתן לבאר שזהו הטעם לכך שהקב"ה שיבח את משה, מכיון שעשה טובה לישראל (עמו של ה'), והציל אותם. אמנם, מפשטות הלשון "ישר כחך שִׁבְרַת" משמע, שהאישור והשבח אינם על התוצאה הצדדית שהסתעפה מכך (שישראל ניצולו) - אלא שבח זה היה על עצם שבירת הלוחות גופא! שיש בשבירה זו מעלה וחביבות תמידית.

וכפי שהרמב"ן מפרש, שההכרח לכך שהקב"ה שיבח את משה, הוא מזה שבפרשת עקב, כשמשה חוזר על סיפור העגל, הוא מספר שהקב"ה ציווה לו לשים גם שברי הלוחות בתוך ארון הברית¹⁰, ומכאן מוכיח הרמב"ן ש"שברי לוחות חביבין לפני המקום. שאילו היתה שבירתן קשה לפניו - לא היה אומר לשומם בארון שאין קטיגור נעשה סניגור¹¹."

[אלא שנשאלת השאלה: מהי החביבות ב"שברי לוחות"?!]

מקור 3:

בפשטות, יש להסביר זאת ע"פ ביאור נוסף של המדרש, המספר איך אחרי שמשה שבר את הלוחות, הוא הצטער על זה, והקב"ה הרגיע אותו כך: "אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד ובלוחות השניים אני נתן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות¹² - כְּפָלִים לְתוֹשִׁיָה¹³".

⁷ מילא אם אומרים שהקב"ה רק הסכים למה שעשה משה, זה דבר אחד. אבל רש"י אומר שהקב"ה שיבח אותו על כך! איזה שבח יש במעשה זה!?

⁸ בהערה 8 בשיחה הרבי מצייין (גם) לבחיי השואל זאת כך: "יש לתמוה על משה עבד ה' נאמן ביתו, איך ערב לבו לשבר הלוחות שהיו מכתב אלקים! ואם ישראל חטאו ולא היו ראויים אל התורה היה לו להחזיר התורה לאכסניא שלה ולבקש מאת הקב"ה מה יעשה בה... לא שיהנוג בו בזיון ויקרענו". אמנם, בבחי עונה שם תירוץ אחר (שראה משה "שפָּרַח הכתוב מן הלוחות", ונשארו "כגוף בלא נפש"). אבל הרבי כאן בשיחה, יסייר תירוץ שונה לגמרי!

⁹ היינו, ששבר הלוחות כדי שהקב"ה לא יעניש את ישראל כעם "הנשוי" אליו, ופחות מ-40 יום אחרי החתונה, כבר הלך וחיפש משהו אחר... אלא כעם "פנוי" שלא התחייב כביכול להקב"ה, ולכן יש להקל בעונשו...

¹⁰ עקב י, ב: [משה מספר שהקב"ה ציווה לו ש] "וְאֶקְטֹב עַל הַלְחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְחֹת הָרִאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ בְּאָרוֹן". כאן הוא מוסיף המילים "ושמתם בארון" (שלא נאמרו בפרשתנו), שמשמעו הוא, שיש לשים את כולן, (שברי) הלוחות הראשונות והלוחות השניות, בתוך ארון הברית.

¹¹ ארון הברית נועד לשמור ולכפר על בני ישראל. וברור שהקב"ה לא יבקש שישמרו בתוך ארון זה משהו המזכיר חטא בני ישראל ולא את חביבותן לפניו.

¹² תניא איגרת הקודש פרק כג: "אגדה ש[נלקט] בספר עין יעקב, שרוב סודות התורה גנוזין בה ומכפרת עונותיו של אדם".

¹³ מילים אלה הם מפסוק באיוב פרק יא: "וַיִּגְדֵּ לָךְ תַּעֲלָמוֹת חֻקָּה כִּי כְּפָלִים לְתוֹשִׁיָה", היינו שבתורה בלי-סוף סודות. המדרש מסביר שאיוב מרמז כאן שתלק מסודות אלה נתגלו רק בלוחות השניות (ההלכות, המדרש והאגדות). במקור 5 להלן, נביא עוד פסוק מאותו פרק באיוב, על אינסופיות התורה.

אחרי מתן-תורה, משה רבינו עלה להר כדי לקבל את הלוחות¹, והודיע שיחזור אחרי 40 יום. בפועל, בני ישראל טעו בחשבון, וחשבו (בעזרת כמה מעשי שטן) שמשה כבר לא יחזור. אהרן ניסה להרגיע הרוחות בבקשו מכולם שיביאו את הנזמים ויעשו "חג לה' מחר". בסופו של דבר, העניינים יצאו משליטתו (בגלל פסל מיכה ותסיסת הערב-רב), ויצא עגל זהב, סביבו רקדו בני-ישראל.

משה ירד מההר ומגלה את הקטסטרופה, ומיד שבר את הלוחות "לעניניהם" של בני-ישראל². מיד משה נתן ציווים איך להעניש את החוטאים, ועולה שוב להר פעמיים 40 יום: פעם אחת כדי לבקש את סליחת הקב"ה, ופעם שניה כדי לקבל את הלוחות השניות³.

בסופו של דבר, הקב"ה מבקש ממשה להכניס בתוך ארון הברית שבקודש הקדשים את הלוחות השניות ושברי הלוחות הראשונות.

כמובן שסיפור זה מעלה כמה תמיהות, ובראשן: למה לשבור? האם לא היו למשה אופציות אחרות חוץ מלשבור את הלוחות?⁴ ובכלל, למה ישנו צורך לשמור "שברי לוחות" בתוך ארון הברית?

בשיעור היום נלמד כמה הסברים מהגמרא והמדרשים על מעשה שבירת הלוחות, ונראה איך יש בזה הוראות יסודיות בעבודת ה'.

מקור 1:

בפרשתנו, אחרי שמשה שבר את הלוחות, הקב"ה אומר לו: "פָּסַל לָךְ שְׁנֵי לְחֹת אֲבָנִים (חדשים) כְּרִאשִׁימִים, וְכָתַבְתִּי עַל הַלְחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְחֹת הָרִאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ".

מפסוק זה הגמרא הבינה, שאמנם משה שיבר את הלוחות מדעתו, אבל הקב"ה הסכים עמו⁵. הגמרא מסבירה שמשה עשה לעצמו חשבון זה: "ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות, אמרה תורה 'וכל בן נכר לא יאכל בו', התורה כולה [כאן], וישראל מומרים - על אחת כמה וכמה!" (שאינם ראויים לקבל הלוחות). והקב"ה הסכים איתו "שנאמר 'אשר שברת' ואמר ריש לקיש: [הקב"ה אמר למשה:] 'יִיָּשֶׁר כַּחַף שְׁשִׁבְרָתְךָ!'" מפרש רש"י: "אשר - אישור, שְׁאֲשָׁרוּ וְשִׁבְחוּ עַל שְׁבִירַתְךָ"⁶.

נשאלת השאלה: איזה "שבח" יש בשבירת הלוחות?⁷ אדרבה: שבירת הלוחות היא היפך כבוד התורה! אם רוצים לשמור על

¹ אנשים נוטים לחשוב שבמתן-תורה משה קיבל ישר את הלוחות, מה שאינו נכון כמובן! בני ישראל שמעו את עשרת הדברות במתן-תורה, ואחר כך משה עלה להר כדי לקבל את הלוחות, והתורה בשלימותה.

² ישנה פרשנות בגמרא שהלוחות נעשו כבודת מדי עבורו. אבל, בפשט הכתובים, משה שיבר בעצמו את הלוחות, וכפי שנפרש במהלך השיעור.

³ פירוט כל התאריכים ממתן-תורה עד יוה"כ, כאן: <https://goo.gl/lhhDPQ>

⁴ ולהעיר מסיפור הידוע עם האדה"ז, שבשולחן הסדר שלו היו כלים רבים, וביניהם היתה קופסה ללא מכסה. והטעם היה מכיון שהאדה"ז השתמש במסה המוכספת כמראה כדי ליישר את לתפילין, והסביר הרבי הצ"צ (בתגובה למישיהו), שהאדה"ז לא שבר את הקופסה, אלא הוריד את החוט המקשר בין המכסה לקופסה. (הסיפור הובא בלקו"ש ח"ג עמ' 358, והרבי הוציא הוראה מזה בעבודת ה', שהאדה"ז לא שבר אפילו דומם, וכדי לזכר עצמו, יש רק להוריד החוט המקשר בין הנפש האלוקית והנפש הבהמית).

⁵ גמרא שבת פז, א: "שלושה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו: הוסיף יום אחד מדעתו (על ימי הפרישה וההכנה למתן תורה), ופירש מן האישה (פרש מאשתו ציפורה אחרי מתן תורה), ושבר את הלוחות".

⁶ היינו, שבמקום לתרגם המילים "אשר שברת" כך: "Que tu as brisées", מתרגמים זאת כך: "J'approuve que tu les as brisées". "אשר" מלשון "מאוסר". הקב"ה אישר למפרע את שבירת הלוחות ע"י משה.

מקור 6:

זוהי הסיבה לכך ש"לוחות ושברי לוחות מונחים בארון", שכן שניהם מסמלים תכונות נדרשות לקבלת התורה:

"**לוחות**" - מסמלים את ההתאחדות המוחלטת של שֶׁל האדם עם התורה הנלמדת²¹ (כשם שהאותיות היו **חוקות** בלוחות והיו חלק בלתי־נפרד מהם).

"**שברי לוחות**" - מסמלים את הביטול ושברון הלב הנחוצים כדי לקבל ולקלוט את התורה.

לכאורה, שתי תכונות אלה מנוגדות זו לזו: מחד - כדי ללמוד את התורה ולהתאחד אֶתה ("לוחות") צריך האדם להפעיל את שכלו האישי²²; ומאידך - כדי לכוון לאמיתתה של תורה צריך האדם ל**בטל** את שכלו ("שברי לוחות") בפני חכמתו של הקב"ה. וא"כ, איך נוכל לאחד שתי תכונות שונות אלה?

מקור 7:

הדרך לקיים שתי תכונות מנוגדות אלה יחד היא באמצעות **הארון** (שבו היו מונחים הלוחות ושברי הלוחות) - כדברי חז"ל בגמרא "מקום ארון אינו מן המידה"²³.

הארון מסמל את התגלות עצמות של הקב"ה, בדרגה עליו אומרים שהוא "נמנע הנמנעות"²⁴, ויכול לשלב שתי הפכים בבת אחת. דווקא כוח זה יכול לאחד ה"לוחות" (הבנת האדם) ו"שברי הלוחות" (ביטול האדם).

בנפש האדם יש גם בחינת הנקראת "ארון", בחינת היחידה הנמצאת ב"פנימיות דפנימיות" של הלב, וקשורה ישירות להקב"ה (הנקרא גם כן "יחיד").

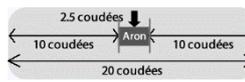
ודווקא כח זה יכול לשלב את שתי התכונות הנדרשות בלימוד התורה: מצד אחד - ביטוי שכלו האישי של האדם באמצעותה, ובאותה שעה - ביטולו המוחלט של האדם²⁵.

והקב"ה לא היה יכול לתת התורה! וזהו חידוש השיחה: הקב"ה לא רק מרגיע את משה, אלא **משבח** אותו, שמעשה השבירה היה **טוב מאוד**, בסופו של דבר. [ואולי הקב"ה אפילו דחף משה לשברו, כדי שבני יוכלו לקבל התורה בשלימותה. ועיין בלקו"ש חלק ט' עמ' 239 (צוין בהערה 17 בשיחתנו), בשאלה האם הקב"ה דחף את בני ישראל לחטא העגל. אמנם לכאורה אכ"מ, מכיון שיעקר הביאור בשיחה דידן הוא על שבח הקב"ה למשה על מעשהו, אבל ברור שאין כאן שבח לבני על חטאם... איך הקב"ה היה 'מסתדר' בלעדי חטא העגל? זאת איננו יודעים, ואולי היה מחכה לזמן בו רוח בני ישראל יישבר באופן אחר? ואכ"מ לכאורה].
להעיר גם שבש"פ תשא תשמ"ה (שבת אחרי אמירת שיחת דידן), הרבי הסביר סיפור ר' יוסף בעל עגלה, שלכאורה למה לקח 10 שנים עד שמצא שליחותו, ש"כ"ה היה כדי לפעול בו "לב נשבר" (השיחה והסיפור נמצאים במדור "הוספות").

²¹ וכמוסבר בארוכה בתניא לקוטי אמרים פרק ה', על ה"יחוד נפלא" הנפעל על-ידי לימוד התורה: שכל האדם מלושב ומוקף בחכמתו יתברך, ובה בשעה, שכל האדם מקיף ומכיל בתוכו את חכמתו יתברך. (השכל מוקף ומקיף).

²² **שהוא** יבין את התורה. ששאלת הגמרא תהיה שאלה **עבורו** (המפריעה לו), ותשובת הגמרא תהיה תשובה שמתרצת לו בראשו את מה שהיה לו מוקשה.

²³ רוחב קודש־הקדשים (בבית המקדש) היה 20 אמות. רוחב הארון היה 2.5 אמות. הארון היה ממוקם באמצע החדר, כך שלכאורה, אם מודדים בין צידי הארון לקיר צריך להיות 8.75 אמות. בפועל מצאו תמיד 10 אמות מכל צד... במילים אחרות: מצד אחד הארון תפס מקום

(מכיון שהיתה לו מידה שכולם יכלו לראות, ומצד שני הוא לא תפס מקום... 2.5 אמות), ומצד שני הוא לא תפס מקום...


²⁴ גדולי ישראל עמדו על שאלה זו (הצ"צ מסקר השיטות בספר החקירה): האם הקב"ה יכול לעשות דברים שהשכל אינו יכול להבינם כלל? לדוגמא: להיות יושב ועומד ביחד, עבר ועתיד ביחד וכו'. הרשב"א בתשובותיו, פוסק שהקב"ה הוא "נמנע הנמנעות", היינו שהאי־אפשרי אינו אי־אפשרי להקב"ה. בצרפתית אפשר אולי לתרגם זאת כך: « L'impossible ne Lui est pas impossible ».

²⁵ בסוף השיעור ניתן להביא כהוראה נוספת מה שאמר הרבי בהתוועדות פורים תשמ"ה אחרי הביאור שבשיחה זו: "כשם שעבודת התשובה של בני ישראל אז, הביאה ל"סלחתי כדברך" ונתינת לוחות שניות (שהם "כפליים לתושיה")... כמו"כ עתה, שעי" עבודת התשובה זוכים בקרוב ממש לגאולה... ופסק דין הרמב"ם ש"סוף ישראל לעשות תשובה.. ומיד הנ גאלין!".

ועפ"ז יש לבאר שזהו הטעם לכך שהקב"ה שיבח את משה רבינו על עצם שבירת הלוחות: ה**לוחות** הראשונות כללו רק עשרת הדברות (וכל התורה שבכתב), ודווקא¹⁴ עי"ז שנשברו הייתה אפשרות לכך שבני־ישראל יקבלו ה**לוחות** השניות עם "ההלכות, מדרש ואגדות" (התורה שבעל־פה)¹⁵.

אבל זה גופא דרוש ביאור: למה הקב"ה לא נתן התורה שבעל פה ("הלכות, מדרש ואגדות") ישר בלוחות הראשונות? למה היה צורך לעבור קודם ב**שבירת** הלוחות הראשונות?

מקור 4:

והביאור בזה: נתבאר כמה פעמים¹⁶ שההקדמה והתנאי כדי שהאדם יוכל לקלוט ולהשיג את חכמתו של הקב"ה - צריך להיות תחילה במצב של שפלות וביטול, וכנוסח התפילה: "ונפשי כעפר לכל תהיה, [ורק כך יהיה -] פתח לבי בתורתך".

וכפי שהגמרא דורשת: "אם משים אדם עצמו כְּמִדְבַר זה, **שהכל דשין בו** - [רק אז] תלמודו מתקיים בידו"¹⁷.

הטעם לכך שביטול האדם נחוץ כדי להבין את התורה:

התורה היא חכמתו של הקב"ה, וכשם שהקב"ה הוא אין־סוף ואי אפשר שתהיה לשכל של נברא שום תפיסה בעצמותו ית', כך חכמתו ית' נעלית מכדי שנברא יוכל לתפוס בה. ולפיכך, על־מנת שנברא ישיג באמת את החכמה האלקית - הוא חייב קודם ל**התבטל** בתכלית להקב"ה.

מקור 5:

עפ"ז יובן למה **שבירת** הלוחות הראשונות הייתה נחוצה כדי לקבל הלוחות השניות:

הלוחות השניות כללו את התורה שבעל־פה, שדווקא היא מסמלת את ה**אין־סוף** שבתורה¹⁸, עליה נאמר (באיוב) "ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים". אמנם, כדי להיות להיות "כלי" לאין־סוף זה, מוכרחים קודם להתבטל להקב"ה.

אלא, שלפני שבירת הלוחות, בני ישראל היו כ"כ בהתרוממות מזה שהקב"ה בחר בהם **ורומם** אותם בזמן מתן־תורה, שלא היה שייך לדרוש מהם תנועה של ה**תבטלות** להקב"ה!¹⁹

וממילא, היה צורך ב**שבירת** הלוחות ("לעיניהם" של בני ישראל), ודווקא שבירה זו הביאה לשפלות ושברון לב בעם ישראל. ולכן הקב"ה שיבח את משה על שבירה וביטול זה²⁰.

¹⁴ אם נאמר שגם לולי שבירת הלוחות, ה"הלכות, מדרש ואגדות" היו מגיעים בהמשך, אם כן הקב"ה אינו מרגיע את משה באומרו לו שבלוחות השניות יש חידושים, מכיון שבין כה הרי יהיו בלוחות הראשונות... ומכאן ראה **שחידושי** הלוחות השניות באו דווקא אחרי שבירת הראשונות, ועיין בהערה 25 בשיחה.

¹⁵ וכמובא בגמרא מנחות צט, א: "אמר ריש לקיש: פעמים שביטולה של תורה **זהו יסודה**, דכתיב: אשר שברת - אמר לו הקב"ה למשה: יישר כחך ששברת". היינו שעצם שבירת הלוחות, זהו **יסודה** של התורה (שהביא ללוחות השניות).

¹⁶ כולל בשיחה בעיניו לפרשת וישב וישע"ז (חלק ט"ו שיחה ד') על "הבור ריק אין בו מים" - "מים אין בו [וממילא -] אבל נחשים ועקרבים יש בו. עיין שם.

¹⁷ הגמרא דורשת זאת על הפסוק (חקת כא, יח) "וממְדָבֵר - מתְנַהֵג, ומסבירה בהמשך, שדווקא כשהאדם מתבטל כ"מְדָבֵר", אז התורה ניתנת לו **במתנה**.

¹⁸ הלכות ת"ת להאדה"ז א, ה: "ואל יאמר האדם איך אפשר ללמוד כל התורה **שבעל פה** כולה? הרי התורה אין לה קץ ותכלית כמו"ש... ארוכה מארץ מדה וגו'...".

¹⁹ אמנם מתן תורה פעל בהם רגש של חרדה וביטול, אבל לא עד כדי כך שירגישו "כעפר" גם לגבי שאר האומות שלא קיבלו התורה! הרי הם לבדם זכו להיות ב"מי האור", לקבל התורה ולהיות מרוממים עי" הקב"ה בעצמו!

²⁰ **בדרך אפשר**: פירושי הגמרא והמדרש מתאימים לשלבים שונים בספור: (א) משה שבר את הלוחות כדי להגן על עם ישראל (מדרש במקור 2). (ב) משה הצטער על שבירת הלוחות, והקב"ה הרגיע אותו שבלוחות השניות יהיו יותר דברים מבראשונות (מדרש במקור 3). (ג) אחר כך, הקב"ה **משבח** את משה על השבירה (גמרא במקור 1), שבעצם, אם לא היה שובר אותן, בני לא היו מתבטלים